

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Захаріної Євгенії Анатоліївни на дисертаційну роботу Денисенко Наталія Григорівна на тему: «Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури», поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження. Стратегічний курс України на збереження і примноження інтелектуального потенціалу держави, її інноваційного розвитку стикається з недостатніми можливостями сучасної системи освіти, з неможливістю впоратися з глибоким розривом між стрімким розвитком суспільного життя та сферою освіти. Потреба суспільства у формуванні компетентного, професійного фахівця, який відповідає сучасним кваліфікаційним вимогам, мобільно адаптується до нових умов професійної діяльності зростає кожного дня. Особливо це стосується майбутніх учителів фізичної культури, які повинні орієнтуватися та освоювати інноваційні напрями фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Тому стає актуальним пошук та обґрунтування теоретичних та методичних застав формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, здатних більш ефективно вирішувати цю проблему. Викладене засвідчує наявність наукової проблеми, яка потребує свого вирішення.

Аналіз наукових праць і вивчення сучасного стану проблеми засвідчили відсутність цілісного наукового дослідження щодо теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури та дозволили автору виявити низку суперечностей: між зростаючими потребами суспільства у вчителів фізичної культури, здатних до спрямування освітнього процесу в русло дитиноцентризму та недостатнім його урахуванням у створенні освітнього середовища закладу вищої освіти на основі єдності принципів зв'язку теорії з практикою, вибору власної

освітньої траєкторії, креативності, соціальної активності, освітньої рефлексії, професійної мобільності, міждисциплінарної інтеграції; між необхідністю наукового розроблення теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури і стереотипними практиками їхньої професійної підготовки в освітньому середовищі закладу вищої освіти; між неухильно зростаючою значущістю системних знань і мобільного мислення вчителя фізичної культури, необхідних для розв'язання складних і багатоцільових завдань фізичного виховання у Новій українській школі, та відсутністю системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, їхнього формування в закладах вищої освіти; між підвищенням ролі вчителя фізичної культури, здатного виховувати спортивно-активних людей нової епохи, та відсутністю дієвих механізмів реалізації концептуально-стратегічних засад формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки; між високим розвивальним потенціалом нових трендів у галузі фізичного виховання та спорту, які потребують прояву професійної мобільності вчителя фізичної культури і відсутністю навчально-методичного забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури у вищій школі.

Вивчення тексту дисертації, автореферату та опублікованих за темою дослідження наукових праць засвідчує, що рецензована робота Денисенко Наталії Григорівни присвячена дослідженню актуальної і недостатньо розробленої проблеми.

Дисертацію виконано у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері освіти на теми «Акмеологічні засади професійної підготовки освітянських кадрів» (державний реєстраційний номер 0115U000554) та «Модернізація системи підвищення кваліфікації вчителів на засадах Нової української школи» (державний реєстраційний номер 0119U002585).

Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 29 жовтня 2016 року) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 29 листопада 2016 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертантка у своїй роботі вибудувала стратегію і тактику наукового пошуку таким чином, щоб охопити увагою важливі теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. У зв'язку з цим важливо зазначити, що вихідні положення дисертації (мета, завдання, об'єкт, предмет, концепція та провідна ідея дослідження, гіпотеза) є достатньо виваженими, взаємопов'язаними, такими, що мають логічний і цілком обґрунтований характер. У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних та адекватних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного.

Дисертанткою виконано значний обсяг науково-дослідної роботи, яка здійснювалася з 2016 по 2021 роки. Наукова робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних джерел (509 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 595 сторінок, серед яких 404 сторінки основного тексту. Дисертація проілюстрована 21 таблицею та 96 рисунками.

Проаналізовано значну кількість наукових джерел (509 найменувань), вивчено ступінь наукової розробленості проблеми дослідження у вітчизняній та зарубіжній науково-педагогічній думці та практиці теорії і методики професійної освіти, запропоновано оригінальні шляхи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

У сформульованій дисертанткою гіпотезі чітко простежується прагнення до комплексного вирішення даної проблеми, враховуючи ціннісні,

інформаційні, науково-методичні, організаційні та інші аспекти навчально-виховного процесу, що дозволило авторці інтегрувати відповідні знання з педагогіки та психології, теорії фізичної культури і на їх основі обґрунтувати концепцію та розробити дієву модель формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

В основу розроблення концептуальних засад дослідження дисертанткою покладено взаємопов'язані методологічний, теоретичний, технологічний і методичний концепти. У методологічному концепті дослідження дисертантка передбачала взаємодія та взаємозв'язок компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного методологічних підходів до формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Теоретичний концепт дослідження визначав методологічні засади стратегії розвитку та функціонування вітчизняних і зарубіжних освітніх систем, заснованих на політиці забезпечення професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури; визначенні базових категорій, понять і дефініцій, характеристиці яка сприяє розумінню сутності процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; обґрунтуванні структури та семантичної орієнтації професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури; визначенні принципів; концепції та моделі системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Технологічний концепт передбачав створення інформаційного простору для самостійної когнітивної діяльності з використанням сучасних засобів інформаційно- комунікаційних технологій. Методичний концепт передбачав створення дидактичного забезпечення системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; впровадження системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітній процес закладів вищої освіти; проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої

системи формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Узагальнення вищеназваних концептів дозволило Денисенко Н.Г. сформулювати провідну ідею концепції дослідження, про те, що формування професійної мобільності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти буде якісним та успішним, якщо в освітній процес їхньої професійної підготовки запровадити розроблену систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Достовірність наукових положень, висновків необхідно, відзначити логічний взаємозв'язок назви наукового напрямку, постановки мети і завдань дослідження. Висновки випливають зі змісту дисертаційного дослідження їх об'єктивність і новизна не викликають сумніву.

Детальне ознайомлення з матеріалом дисертації, аналіз основних її положень та висновків дозволяють нам констатувати, що авторці дослідження вдалося успішно вирішити основні завдання та досягти мети науково-педагогічного пошуку. У зв'язку з цим ми вважаємо доцільним зупинитися на тих конструктивних рішеннях та здобутках автора, які характеризуються науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Нам імпонує, що дисертантка вперше: науково обґрунтувала теоретичні та методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; розробила та експериментально перевірила систему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, подану у вигляді багатовекторної моделі системи, яка складалася з цільового, теоретичного, змістового, організаційно-діяльнісного та діагностично-результативного блоків. Також авторка вперше розробила авторську концепцію формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; виявила та теоретично обґрунтувала організаційно-педагогічні умови формування професійної

мобільності майбутніх учителів фізичної культури; подала авторське тлумачення понять «формування професійної мобільності майбутнього вчителя фізичної культури» та «професійна мобільність майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти».

У процесі виконання роботи дисертанткою було уточнено сутність понять «особистісна мобільність майбутніх учителів фізичної культури», «академічна мобільність майбутніх учителів фізичної культури» та «крос-мобільність майбутніх учителів фізичної культури»; структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, знаннєвий, процесуальний, комунікативний, креативний) професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти.

У роботі також було вдосконалено зміст, форми, методи та засоби формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури; параметральну метрику оцінювання сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури за визначеними критеріями (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, комунікативний, креативний), показниками та рівнями (високий, середній, низький) досягнутої релевантності освітнього процесу; змістове наповнення таких освітніх компонентів освітньо-професійної програми 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, як: «Теорія і методика фізичного виховання», «Основи педагогічної майстерності», «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля» (Фізкультурна освітня галузь).

Подальшого розвитку набули дослідження щодо особливостей формування мобільного фахівця з фізичної культури у вітчизняних і провідних університетах європейських країн (Фінляндії, Австрії, Польщі, Чехії, Латвії та Литви, Королівства Бельгії, Федеративної Республіки Німеччина; щодо компетентнісного, ресурсного, професіографічного,

діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного підходів до формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Оцінюючи практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження Денисенко Н.Г. зазначаємо, що нею впроваджено навчально-методичне забезпечення формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури в освітній процес закладів вищої освіти, яке включає монографії; колективні монографії; навчально-методичні посібники; методичні рекомендації; тестові завдання (на друкованих та електронних носіях); робочі зошити з дисциплін; програми освітніх компонентів освітньо-професійної програми спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: «Професійна мобільність вчителя фізичної культури», «Інноваційні технології в роботі з дітьми. Педагогіка Ф. Фребеля», «Теорія і практика інноваційної фізичної культури»; розроблено комп'ютерно-діагностичний комплекс «Мобі-смарт» для визнання рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в освітній процес одинадцяти закладів вищої освіти, про що свідчать відповідні довідки впровадження.

Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертації працях. Публікації Денисенко Н.Г. якісно і кількісно відповідають чинним вимогам до оприлюднення результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, у повному обсязі віддзеркалюють зміст та результати виконаного дослідження. Основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження опубліковано у 77 наукових і навчально-методичних працях, серед яких 2 монографії, 3 колективні монографії, 6 навчально-методичних посібники, 17 статей у наукових фахових виданнях України, 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема 1 стаття у виданні,

віднесеному до міжнародної наукометричної бази Scopus, 28 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 13 праць, які додатково відображають наукові результати дисертації. Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють етапи та результати здійсненої дисертанткою експериментальної та навчально-методичної роботи.

Відповідність змісту автореферату й основних положень дисертації. Загалом, дисертація Денисенко Н.Г. відповідає чинним вимогам, що висуваються для здобуття наукового ступеня доктора наук. Вона містить представлені авторкою для прилюдного захисту наукові положення, а також обґрунтовані й ретельно опрацьовані експериментальні результати. Поставлена мета дослідження досягнута, завдання повністю розв'язано. У процесі дослідження одержано результати, які можуть бути використані в формуванні професійної мобільності майбутнього учителя фізичної культури. Основні теоретичні положення знайшли своє відображення у публікаціях дисертантки. Зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити зауваження, які можуть стати предметом дискусії під час захисту, а також висловити окремі побажання:

1. На нашу думку, при визначені понять «особистісна мобільність майбутніх учителів фізичної культури» та «крос-мобільність майбутніх учителів фізичної культури» авторці доцільно було б вказати на таку важливу інтегральну властивість особистості, як мотивація майбутніх учителів фізичної культури до професійної мобільності. Адже саме мотивація характеризує ставлення людини до обраної професії та впливає на підготовку і успішність професійної діяльності, що вкрай важливо для вирішення проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

2. Перспективним надбанням дисертаційної роботи є аналіз зарубіжного досвіду формування професійної мобільності майбутніх

учителів фізичної культури, але виникає питання: які саме інноваційні інтерактивні методики, ділові та рольові ігри, навчальні та контролюючі тести, ситуаційні завдання використовувалися в тому чи іншому зарубіжному закладі вищої освіти країн, які проаналізувала дисертантка.

3. Вважаємо, що у процесі такого важливого наукового пошуку, авторці необхідно було проаналізувати таку якість особистості, як конфліктність, та включити її до професійно-комунікативного компоненту структури професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури.

4. При визначенні компетентнісного, ресурсного, професіографічного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, акмеологічного методологічних підходів до формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури, автору доцільно було охарактеризувати гуманістичний підхід, який має велике значення для дослідження педагогічних процесів і передбачає створення максимально сприятливих умов для самовизначення особистості, розкриття й розвитку її здібностей і активізацію творчого потенціалу майбутніх учителів.

5. Враховуючи, що дисертантка розкриває формування професійної мобільності саме майбутніх учителів фізичної культури, то слід було б акцентувати увагу на загальних і методичних принципах фізичного виховання.

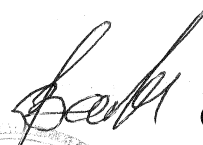
Однак, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Денисенко Н.Г.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Наталії Григорівни Денисенко є самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують проблему формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури. Тема дисертації «Теоретичні і методичні засади формування професійної мобільності майбутніх учителів фізичної культури» відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їх практичну значущість, а також відповідність поданої роботи чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24.07.2013 року (зі змінами від 19.08.2015 р.), вважаємо, що авторка дисертації, Денисенко Наталія Григорівна, заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теоретичних основ
фізичного та адаптивного виховання
Класичного приватного університету

Є.А. Захаріна

Перший проректор з наукової та
науково-педагогічної роботи
Класичного приватного університету

О.В. Покатаєва